

SOCIÁLNÍ SLUŽBY PRO SENIORY

Dotazníkové šetření v obcích Jihočeského kraje

Úvodní dokument ke zpracovaným dotazníkovým šetřením, která probíhala v obcích 17 SO ORP
Jihočeského kraje v období březen–duben 2023.

Pracovní skupina pro seniory

Shrnutí realizovaného dotazníkového šetření

V rámci analytické fáze procesu komunitního plánování sociálních služeb na úrovni Jihočeského kraje oslovila pracovní skupina pro seniory starosty všech 624 obcí¹ Jihočeského kraje s dotazníkovým šetřením týkajícím se sociálních služeb pro seniory. Dotazníky byly rozeslány prostřednictvím on-line nástroje Google Forms, obce byly mezi členy PS rozděleny dle své příslušnosti k jednotlivým SO ORP.

21 otázek zahrnutých do dotazníku je v plném znění uvedené v každé z příloh, zde je lze shrnout do 3 tematických skupin: 1. *seniorská populace v dané obci, její situace, potřeby, obeznamenost představitelů obce se situací seniorské populace*, 2. *sociální služby pro seniory, které v lokalitě působí a dále ty, které v lokalitě nepůsobí, ale jsou poptávány*, 3. *neformální pečující*.

Cílem dotazníkového šetření bylo zmapovat situaci v jednotlivých, zejména menších obcích, a získat další relevantní podklady pro nastavení kapacit sítě pro další plánovací období, příp. další témata do diskuse, nové pohledy na věc a zjistit, nakolik jsou starostové a starostky obeznamenáni s oblastí sociálních služeb, jak vnímají zabezpečení seniorské populace těmito službami ve svých lokalitách.

Ze všech obeslaných vyplnilo dotazníky 472 obcí, celková návratnost tedy činila 76 %, obdržená data a informace lze tedy považovat za skutečný obraz situace v jihočeských obcích. V následující tabulce je uvedena návratnost z jednotlivých SO ORP.

SO ORP	Počet obcí v SO ORP	Návratnost dotazníků
Blatná	26	96 %
České Budějovice	79	84 %
Český Krumlov	32	59 %
Dačice	23	87 %
Jindřichův Hradec	58	53 %
Kaplice	15	67 %
Milevsko	26	89 %
Písek	49	67 %
Prachatice	44	50 %
Soběslav	31	68 %
Strakonice	69	78 %
Tábor	79	90 %
Trhové Sviny	16	88 %
Třeboň	25	84 %
Týn nad Vltavou	14	71 %
Vimperk	21	100 %
Vodňany	17	71 %

Nejčastěji dotazník zodpovídal/a starosta/ka, popř. místostarosta/ka či administrativní pracovníci obce. Ačkoliv byli často schopni odhadnout situaci seniorské populace či kvantifikovat počty seniorů s potřebou pomoci druhé fyzické osoby ve svých obcích, pracovní skupina si je vědoma, že obdržené odpovědi respondentů týkající se konkrétních sociálních služeb v daných lokalitách je třeba verifikovat

¹ https://cs.wikipedia.org/wiki/Jiho%C4%8Desk%C3%BD_kraj

dalšími zdroji údajů. Podání nepřesných informací z této oblasti může být způsobeno tím, že dotazníky byly distribuovány jen několik měsíců po nástupu často nově zvolených starostů do funkce, a také skutečností, že zejména na malých obcích je agenda starostů velice široká, aniž by v rámci obce byl ustanoven pracovník, který má sociální agendu v gesci (výjimku pak může tvořit např. obec Strunkovice obec nad Blanicí, kdy představitelé obce úzce spolupracují s místní pracovníci terénní pečovatelské služby, jež má z titulu své pracovní pozice o problematice dobrý přehled a dotazník tedy i z pověření starosty vyplňovala).

Add. 1. seniorská populace v dané obci, její situace, potřeby, obeznámenost představitelů obce se situací seniorské populace

Ve všech dotazovaných ORP byla převaha obcí, které deklarovaly, že mají přehled o své seniorské populaci a jejích příslušnících, kteří potřebují ke zvládnutí základních životních potřeb pomoc druhé osoby. V obcích I. stupně se tato znalost nejčastěji zakládá na osobních vztazích mezi jejich obyvateli, obce II. a III. stupně pak při zodpovídání dotazníku mohly využít informace pocházející z výkonu sociální práce na obcích (ačkoliv to u obcí II. stupně nelze pokládat za pravidlo).

Uvedené životní potřeby, u nichž může senior potřebovat pomoc druhé osoby (legislativně je jich vymezeno 10) byly shrnuty pro lepší porozumění respondentů do 3 oblastí: *1. oblast stravování, 2. oblast zdravotní péče (nelékařské), 3. oblast péče o vlastní osobu a její okolí.*

Nikoliv překvapivě byla ve všech 17 SO ORP nejčteněji zvolenou možností pomoc seniorům v oblasti stravování. Následovala nelékařská zdravotní péče a poté oblast péče o vlastní osobu a její okolí. Z dalších relevantních dat (např. vykazované výkony poskytovatelů sociálních služeb) je zřejmé, že pomoc druhé osoby v oblasti stravování nejčastěji znamená úkon dovozu či donášky stravy. Výsledky dotazníkového šetření tedy mohou být dalším zdrojem panující diskuse, nakolik by bylo žádoucí, aby právě tento úkon saturovaly obecní či komerční služby (které nejsou sociální službou), díky čemuž by pečovatelským službám zůstávalo více kapacity na poskytování dalších úkonů. (Z odpovědí na další konkrétní otázku v dotazníku však plyne, že právě institut obecních služeb se zde příliš často nevyskytuje).

Co se týče způsobu, kterým se představitelé obcí dostávají k informacím o seniorské populaci (a zároveň způsobu, kterým obce informují seniory o možnostech pomoci při zvládnutí základních životních potřeb), opět se liší podle stupně obce. V obcích I. stupně se nejčastěji jedná o osobní znalost a kontakt v rámci běžného denního styku, větší obce pak mají k dispozici oficiálnější nástroje (ať již mapující nebo informační) a komunikační kanály.

Add. 2. sociální služby pro seniory, které v lokalitě působí a dále ty, které v lokalitě nepůsobí, ale jsou poptávány

Stejně jako u předchozího tematického bloku, i zde se potvrdil jeden z původních předpokladů pracovní skupiny, a sice, že nejrozšířenějším druhem sociální služby (a pro představitele obce i možná nejlépe

uchopitelným) jsou pečovatelské služby. Ty byly ve všech 17 SO ORP nejčastěji zvoleným druhem sociální služby, který v daných lokalitách působí (provázanost s výše nejčastěji uváděnou pomocí seniorům v oblasti stravování ve formě dovozu či donášky stravy je korelující).

Obeznamenost představitelů obce se sociálními službami, které působí v jejich lokalitách, má pozitivní dopad v tom, že dostanou-li zakázku na zajištění pomoci seniorovi v nepříznivé životní situaci, obrací se s ní na konkrétní poskytovatele (tuto možnost jako primární zvolily obce ve 14 SO ORP, pouze u SO ORP Kaplice převládla možnost obrátit se na ORP obec a její sociální odbor, v Soběslavi jsou pak nejčastějším způsobem řešení uvedené situace neformální kontakty, v Blatné byly ve stejném počtu zvoleny možnosti obrátit se na konkrétní sociální služby jako na ORP obec a její sociální odbor / sociálního pracovníka).

Stejně pozitivní v tomto trendu je i skutečnost, že představitelé obcí odkazují tazatele přímo na konkrétní sociální služby působící v lokalitě.

Dle obdržených odpovědí panuje největší poptávka po pobytových sociálních službách, nejčastěji volen byl coby chybějící či nedostatková sociální služba domov pro seniory (a jednalo se o nejčastěji uváděnou chybějící službu vůbec), následován domovem se zvláštním režimem. Registrovaných domovů pro seniory působí v Jihočeském kraji 34, domovů se zvláštním režimem 21. Je tedy otázkou, zda alespoň v některých případech není deklarovaný nedostatek uvedených pobytových služeb spíše vyústěním situace, kdy aktuální poptávce neodpovídá okamžitá kapacita těchto služeb, což je skutečnost proměnlivá v čase. K tomuto převisu poptávky někdy napomáhají i nastalé nepříznivé životní sociální situace, při jejichž řešení jsou opomíjeny možnosti pomoci poskytované terénními službami a seniorem či jeho blízkými jsou rovnou poptávány pobytové sociální služby.

Druhou nejvíce poptávanou skupinou byly odlehčovací služby (primárně zvoleny v 7 SO ORP) a denní stacionáře (v 6 SO ORP). První uvedený druh služby poskytuje v Jihočeském kraji 22 poskytovatelů, druhý druh pak 12 poskytovatelů (v případě těchto údajů však nemusí být primární cílovou skupinou senioři). I zde je otázka, zda by se případné navýšení nabídky kapacit uvedených druhů služeb setkalo s reálným využitím, o čemž svědčí zkušenosti měst Prachatice a Dačice, kde denní stacionáře byly provozovány, avšak absolutně nevyužívány (přesto je v těchto městech a jejich okolí po této službě stále vykazována poptávka).

Níže jsou uvedeny konkrétní regiony, které vykazují nedostatek nebo absenci v místě působících sociálních služeb nebo některých jejich druhů:

- Týn nad Vltavou – pobytové služby domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem – chybí úplně
- Tábořsko – 10 obcí není vůbec pokryto terénními sociálními službami, chybí kapacity pobytových služeb
- Prachaticko (např. obec Mahouš) – chybí pokrytí jakýmkoliv terénními službami
- Strakonice – převis poptávky nad nabídkou kapacit pobytových zařízení
- Kaplicko – chybí pobytové sociální služby pro seniory, kteří žili rizikovým či nestandardním způsobem života
- Českokrumlovsko (zejména Lipensko) – chybí kapacity pobytových služeb domov pro seniory a domov se zvláštním pro klienty s geronto-psychiatrickými diagnózami

- Písecko – chybí terénní pečovatelské služby poskytující péči ve večerních hodinách, o víkendech a svátcích, panuje převis poptávky po pobytových službách

Jako inspirativní příklady dobré praxe lze uvést návrhy starostů z Písecka a z Vlachova Březí na budování komunitního bydlení pro seniory (jako příklad uveden KoDuS v Bystřici pod Hostýnem, Zlínský kraj), což je v zahraničí již etablovaný způsob bydlení seniorů (nezaměňovat s domy s pečovatelskou službou).

Add. 3. neformální pečující

Ve všech SO ORP převládá počet obcí, které udávají, že někteří z jejich občanů fungují jako neformální pečující o seniora s potřebou pomoci druhé fyzické osoby. Ve všech 17 případech byly jako primární neformální pečující označeny děti seniora/ky, následovány jeho partnerem/partnerkou. Lze usuzovat, že tento tlak na pečující rodiny souvisí s výše deklarovanou poptávkou po sociálních službách denní stacionáře a odlehčovací služby.

Po zveřejnění výstupů z provedeného dotazníkového šetření na Sociálním portálu Jihočeského kraje² bude pracovní skupina pro seniory dále podrobněji rozpracovávat dílčí témata a zjištění, která z tohoto šetření vyplynula a zohlední je ve své další činnosti v rámci komunitního plánování sociálních služeb pro seniory v Jihočeském kraji.

Součástí tohoto textu je 17 příloh, které tvoří zpracované výstupy dotazníkových šetření v jednotlivých SO ORP.

² <https://socialniportal.kraj-jihocesky.cz/planujeme/strednedoby-plan-rozvoje>